

BILAG VI

FÆLLESSKABSRETTENS ANVENDELSE VED DE NATIONALE DOMSTOLE

1. Anvendelsen af traktatens artikel 177

De Europæiske Fællesskabers Domstol (i det følgende benævnt Domstolen) fik i 1996 forelagt en række præjudicielle spørgsmål af nationale domstole, der havde problemer med fortolkningen af fællesskabsretten eller var i tvivl om gyldigheden af en af Fællesskabets retsakter.

Når de præjudicielle spørgsmål er blevet registreret i Domstolens justitskontor, bliver de offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* i deres fulde ordlyd. Nedenfor findes en oversigt over antallet af sager for de sidste syv år (1).

Udviklingen i antallet af præjudicielle spørgsmål pr. medlemsstat

Medlemsstat (1)	År						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Italien	25	18	22	24	46	58	70
Irland	4	1	—	1	2	3	—
Nederlandene	9	17	18	43	13	19	10
Luxembourg	4	2	1	1	1	2	2
Det Forenede Kongerige	12	13	15	12	24	20	21
Østrig						2	6
Tyskland	34	50	62	57	44	51	66
Finland						—	3
Portugal	2	3	1	3	1	5	6
Frankrig	21	24	15	22	36	43	24
Sverige						6	4
Belgien	17	17	16	22	19	14	30
Spanien	6	4	5	7	13	10	6
Danmark	5	2	3	7	4	8	4
Grækenland	2	2	1	5	—	10	4
I alt	142	186	162	204	203	251	256

(1) Landenes rækkefølge er i overensstemmelse med artikel 1, stk. 1, tredje led, i Rådets afgørelse af 1. januar 1995 (EFT L 1 af 1. 1. 1995, s. 220).

Selv om antallet af præjudicielle spørgsmål varierer betydeligt fra år til år, kan der dog konstateres en stigende tendens. 1996 var med 256 sager det år, hvor der var flest præjudicielle spørgsmål de sidste år.

Som i de foregående år stillede domstolene i næsten alle medlemsstater præjudicielle spørgsmål i 1996; Irland var eneste undtagelse. Desuden kan det konstateres, at der fortsat var mange præjudicielle spørgsmål fra Tyskland, og at antallet af præjudicielle spørgsmål fra Italien fortsat stiger.

Ligesom i 1995 udgjorde de præjudicielle spørgsmål i 1996 ca. 60 % af de samlede sager, Domstolen fik forelagt (420, hvoraf 61 er blevet slettet af registret).

Nedenstående tabeller viser, hvor mange spørgsmål der er stillet af medlemsstaternes øverste domstole, samt spørgsmålenes oprindelse.

Antal præjudicielle spørgsmål fra de øverste nationale domstole pr. medlemsstat i 1996

Italien	13
Irland	(—)
Nederlandene	5
Luxembourg	(—)
Det Forenede Kongerige	3
Østrig	2
Tyskland	20
Finland	1
Portugal	6
Frankrig	1
Sverige	(—)
Belgien	12
Spanien	6
Danmark	1
Grækenland	1

Spørgsmålene fra de øverste domstole er stillet af

Italien	Corte Suprema di Cassazione	1
	Consiglio di Stato	12
Nederlandene	Raad van State	4
	Hoge Raad	1
Det Forenede Kongerige	House of Lords	3
Østrig	Oberster Gerichtshof	2
Tyskland	Bundesgerichtshof	2
	Bundesverwaltungsgericht	5
	Bundesfinanzhof	9
	Bundessozialgericht	4
Finland	Korkein hallinto-oikeus	1
Portugal	Supremo Tribunal Administrativo	6
Frankrig	Cour de Cassation	1
Belgien	Cour de Cassation	8
	Conseil d'État	4
Spanien	Tribunal Superior de Justicia	6
Danmark	Højesteret	1
Grækenland	Areios Pagos	1

(1) Den tidligere beretning er offentliggjort i EFT C 303 af 14.10.1996, s. 178.

3. 11. 97 **Vigtige domme afsagt af de øverste nationale domstole**

Første spørgsmål

2.1. *Indledning*

Nedenstående gennemgang giver et overblik over udviklingen i de øverste nationale domstoles holdning til fællesskabsretten.

I lighed med tidligere år har Kommissionen haft adgang til de oplysninger, der indsamles af Domstolens dokumentationstjeneste. Kommissionens undersøgelser har gjort det muligt at finde frem til de afgørelser, hvori der er gjort brug af fællesskabsretten, idet det dog må erindres, at tilfælde, hvor en national domstol burde have anvendt fællesskabsretten, ikke kan findes ved søgning i databankerne, hvis dommen ikke omtaler nogen fællesskabsretlig regel. I øvrigt er Kommissionen ikke i stand til systematisk at gennemgå de mange domme, der hvert år afsiges af de øverste nationale domstole. Det kan til orientering oplyses, at Domstolens dokumentationstjeneste hvert år får kendskab til mindst 1 200 domstolsafgørelser, som vedrører fællesskabsretten.

2.2. *Emne for undersøgelserne*

Man har undersøgt de afgørelser, der blev truffet eller offentliggjort for første gang i 1996 med udgangspunkt i følgende spørgsmål:

1. Har en domstol, hvis afgørelse ikke kan appelleres, undladt at forelægge et præjudicielt spørgsmål i en sag, der rejser tvivl om fortolkningen af en uklar fællesskabsretlig bestemmelse?

Er der andre beslutninger i forbindelse med indbringelse af præjudicielle sager, der bør gennemgås nærmere?

2. Har en domstol — i modstrid med den regel, der er fastlagt i dommen i sag 314/85, Foto-Frost⁽¹⁾ — erklæret en retsakt fra Fællesskabets institutioner ugyldig?

I hvilken udstrækning har de nationale domstole med udgangspunkt i den fælles dom i sagerne 143/88 og 92/89, Zuckerfabrik Süderdithmarschen⁽²⁾, tilladt udsættelse med gennemførelsen af en national forvaltningsakt vedtaget med baggrund i en fællesskabsretlig forordning, beslutning eller afgørelse?

3. Har der været afgørelser, der fortjener særlig opmærksomhed, enten fordi de kan bruges som rettesnor for kommende sager, eller fordi de indeholdt specielt overraskende elementer?

4. Er der afsagt domme i henhold til dommene i Francovich⁽³⁾ og Brasserie de Pêcheur/Factortame-sagerne⁽⁴⁾?

⁽¹⁾ Sml. 1987, s. 4199.

⁽²⁾ Sml. 1991, s. I-534.

⁽³⁾ Sag C-6/90 og C-9/90, Sml. 1996, s. I-5357.

⁽⁴⁾ Sag C-46/93 og C-48/93, Sml. 1996, s. I-1029.

I Nederlandene har Raad van State uden at fremsætte et præjudicielt spørgsmål for Domstolen i en dom af 28. oktober 1996⁽⁵⁾ fundet, at direktiv 92/50/EØF⁽⁶⁾ om offentlige tjenesteydelsesaftaler ikke fandt anvendelse på en kollektiv aftale mellem to kommuner, som gik ud på, at den ene kommune havde overdraget indsamlingen af husholdningsaffald til den anden. Rådet vurderede, at der burde skelnes mellem denne måde at tilrettelægge en offentlig tjenesteydelse på og den situation, hvor indsamlingen overlades til en privat virksomhed, dvs. at der ikke var tale om et offentligt udbud. Efter Rådets opfattelse ændrede det ikke ved afgørelsen, at der var tale om en samarbejdsaftale, at kommunerne ikke oprettede et offentligt organ, og at der skulle betales for ydelsen.

Det skal bemærkes, at domstolen i Arnhem, som skulle tage stilling til en lignende sag, hvor to kommuner havde besluttet at omdanne deres renovationsvæsen til et uafhængigt organ, der skulle varetage indsamlingen af husholdningsaffaldet i de to kommuner, har stillet præjudicielle spørgsmål til Domstolen om dette direktivs anvendelse⁽⁷⁾.

I to andre domme af 25. juli 1996⁽⁸⁾ har Raad van State besluttet, at der ikke var grund til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål vedrørende en bestemmelse fra provinsmyndighederne, som forbød transport af affald ud af provinsen, og som lå til grund for en række beslutninger om afslag på godkendelse af transport af affald fra en provins til en anden. Dommerne fandt, at selv om den konkrete afgørelse vedrørte transport inden for Nederlandenes grænser, måtte den omstridte bestemmelse alligevel anses for at udgøre en kvantitativ eksportbegrænsning i modstrid med artikel 34 i EF-traktaten, da den også vedrørte eksport af affald til andre medlemsstater. I henhold til Raad van State indebar bestemmelsen desuden en forskelsbehandling mellem indenrigshandelen i Nederlandene og udenrigshandelen, således at den heller ikke var i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 36.

Det skal bemærkes, at Raad van State i en anden sag om transport af affald har stillet præjudicielle spørgsmål til Domstolen, bl. a. om, hvorvidt et forbud mod at eksportere affald⁽⁹⁾ var i overensstemmelse med artikel 34 i EF-traktaten. Denne sag vedrørte eksport af affald til en anden medlemsstat.

⁽⁵⁾ Raad van State, afdelingen for administrative tvister, Van Gansewinkel mod Gemeente Voerendaal, AB 1997, 17.

⁽⁶⁾ Rådets direktiv 92/50/EØF af 18. juni 1992 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige tjenesteydelsesaftaler, EFT L 209, s. 1.

⁽⁷⁾ Gerechtshof Arnhem, dom af 29. oktober 1996, Gemeenten Arnhem en Rheden mod BFI Holding BV, verserende sag C-360/96.

⁽⁸⁾ Raad van State, afdelingen for administrative tvister, Heijmans Milieutechniek BV mod Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, AB 1996, 425, og Heidemij Realisatie BV mod Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, Jurisprudentie Bestuursrecht 1996, 189.

⁽⁹⁾ Raad van State, afdelingen for administrative tvister, 23. april 1996, Chemische Afvalstoffen Dusseldorp BV e.a. mod Minister van Volks-huisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, verserende sag C-203/96.

Ligeledes vedrørende affald har det franske Conseil d'Etat udtalt sig om, hvorvidt dekret nr. 92-798 af 18. august 1992 om ændring af ordningen for import af affald til Frankrig var i overensstemmelse med artikel 30 i EF-traktaten og fællesskabsdirektiverne for grænseoverskridende overførsel af farligt affald på dette tidspunkt⁽¹⁾ (²). Dette dekret forbød import af »skadevoldende« affald fra Tyskland. Conseil d'Etat fandt, at den omstridte ordning var i overensstemmelse med fællesskabsrettens mål og bestemmelser. Dommeren fandt det unødvendigt at stille et præjudicielt spørgsmål til Domstolen og fulgte således regeringskommissærens konklusioner, som havde været tøvende over for tanken om det formålstjenlige heri.

I Tyskland fandt Bundessozialgericht i en dom af 29. juni 1995⁽³⁾, at den ikke havde pligt til at stille et præjudicielt spørgsmål til Domstolen, før den afslog et krav om tyske arbejdsløshedsydelse fra en kvinde, som efter at have indgået ægteskab med en embedsmand ved EU havde sagt sin stilling op i Tyskland og derefter bosat sig i Luxembourg, og som havde ladet sig registrere hos arbejdsformidlingen i Trier (Tyskland) og ikke i Luxembourg, fordi hun fandt, at hun af sproglige årsager og som følge af manglende anerkendelse af hendes erhvervsuddannelse ikke havde mulighed for at finde et arbejde, som kunne sammenlignes med det, hun hidtil havde haft.

Bundessozialgericht henviste til Domstolens retspraksis⁽⁴⁾ og fandt, at sagsøgeren, som under hele sin sidste beskæftigelsesperiode havde boet i den medlemsstat, hvor hun havde været beskæftiget, ikke opfyldte de betingelser, der kræves for at kunne nyde gavn af bestemmelserne i artikel 71 i forordning nr. 1408/71, som kun finder anvendelse, hvis arbejdstageren flytter til en anden medlemsstat under sin sidste beskæftigelsesperiode. Retten erkendte, at bestemmelserne i forordning 1408/71, der tager sigte på at koordinere socialsikringsordningerne, efterlader et »juridisk vakuum« i forhold til sagsøgers situation, men at dette ikke var en tilfældighed, som det var op til domstolene at rette op på. Den fandt desuden, at Domstolens retspraksis allerede har afgrænset anvendelsesområdet for bestemmelserne i forordning nr. 1408/71 i lignende tilfælde, således at det ikke var nødvendigt at stille præjudicielt spørgsmål.

Den tyske Bundesfinanzhof⁽⁵⁾ har afsagt dom af 21. marts 1996 i en sag, der var indgivet af en indehaver af spilleautomater som følge af Domstolens dom i Glawe-sagen⁽⁶⁾ med påstand om ændring af den pålignede skat i overensstemmelse med den fortolkning, der i denne dom gives af det sjette momsdirektivs bestemmelser om beskatningsgrundlaget for gevinstgivende spilleautomater. Sagsøger henviste til Domstolens dom i Emmott-sagen⁽⁷⁾ til støtte for den påstand, at klagefristens udløb for den pålignede skat ikke kunne bruges imod ham.

Bundesfinanzhof fandt, at reglen i Emmott-dommen kun gjaldt, når der var tale om ukorrekt gennemførelse af et direktiv. Til gengæld er det den nationale retsplejelov, der gælder, hvis direktivet er korrekt gennemført, men hvis domstolens og administrationens fortolkning og anvendelse af de nationale bestemmelser ikke er i overensstemmelse med direktivet. Til støtte for denne påstand henviser den til Domstolens dom af 6. juli 1995 i BP Soupergaz-sagen⁽⁸⁾. Bundesfinanzhof fandt ikke, at sagen burde forelægges for Domstolen, da reglen, således som den er formuleret i Emmott-sagen, ikke lader nogen tvivl tilbage.

Endelig afsagde den tyske Bundesfinanzhof den 2. april 1996⁽⁹⁾ en dom i en sag om en appel af en dom afsagt af Finanzgericht Rheinland-Pfalz den 7. november 1994, i hvilken denne havde fundet, at den i en situation, hvor Bundesfinanzhof havde annulleret en af dens domme og havde sendt sagen tilbage, ikke kunne stille præjudicielle spørgsmål vedrørende punkter, der var taget stilling til i dommen fra Bundesfinanzhof, fordi den var bundet af sine juridiske vurderinger⁽¹⁰⁾. Bundesfinanzhof afviste appellen med den begrundelse, at det ikke tilkom den at kontrollere hverken, hvorledes retten i lavere instans uøvede sin bemyndigelse til at afgøre, hvorvidt der skal stilles præjudicielle spørgsmål eller ej, eller udtale sig om årsagerne til en beslutning herom. Spørgsmålet om, hvorvidt retten i lavere instans havde underkendt omfanget af den obligatoriske virkning af højesterets juridiske vurdering, havde ingen betydning for tvistens bilæggelse. Bundesfinanzhof henviser oven i købet til Domstolens dom i Peterbroeck-sagen⁽¹¹⁾ med et spørgsmål om,

(¹) Conseil d'État, dom af 15. april 1996, Freymuth e.a., Actualité Juridique Droit Administratif 1996, 442, mod D. Piveteau, Europe 1996 Act. n° 293, s. 15.

(²) Rådets direktiv 75/442/EØF af 15. juli 1975 om affald (EFT L 194, s. 39), bl.a. ændret ved direktiv 91/156/EØF af 18. marts 1991 (EFT L 78, s. 32); Rådets direktiv 84/631/EØF af 6. december 1984, om overvågning af og kontrol inden for Fællesskabet af grænseoverskridende overførsel af farligt affald (EFT L 326, s. 31), ændret ved Rådets direktiv 86/279/EØF af 12. juni 1986 (EFT L 181, s. 13).

(³) Bundessozialgericht, Urteil vom 29. Juni 1995, 11 RAR 9/95; Die Sozialgerichtsbarkeit 1996 s. 397-400, Neue Zeitschrift für Sozialrecht 1996, s. 84-87, Sammlung von Entscheidungen aus dem Sozialrecht 1996, s. 253-259, Zeitschrift für Ausländerrecht und Ausländerpolitik 1996, s. 94 (resumé).

(⁴) Domstolens dom af 11. oktober 1984, Guyot, C-128/83, Sml. s. 3507; af 12. juni 1986, Miethe, C-1/85, Sml. s. 1837; og af 22. september 1988, Bergemann, C-236/87, Sml. s. 5125.

(⁵) Bundesfinanzhof, Urteil vom 21. März 1996, XI R 36/95; Sammlung der Entscheidungen des Bundesfinanzhofs Bd. 179 s. 563-568, Betriebs-Berater 1996, s. 1370-1372, Bundessteuerblatt 1996 II, s. 399-402, Der Betrieb 1996, s. 1452-1453, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 479-480, Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht — EWS 1996, s. 259-260, Recht der internationalen Wirtschaft 1996, s. 878-879, Umsatzsteuer-Rundschau 1996, s. 392-394.

(⁶) Domstolens dom af 5. maj 1994, C-38/93, Sml. s. I-1679.

(⁷) Domstolens dom af 25. juli 1991, C-208/90, Sml. s. I-4269.

(⁸) Domstolens dom af 6. juli 1995, C-62/93, Sml. s. I-1883.

(⁹) Bundesfinanzhof, Urteil vom 2. April 1996, VII R 119/94, Sammlung der Entscheidungen des Bundesfinanzhofs Bd. 180, s. 231-238, Betriebs-Berater 1996 s. 1974-1976, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 668-67, Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht — EWS 1996, s. 327-330, Internationales Steuerrecht 1996, s. 482, Recht der internationalen Wirtschaft 1996, s. 793-795, Umsatzsteuer-Rundschau 1996, s. 338-341, Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern 1996, s. 378-380; med kommentarer af Schauhoff, Stephan: Internationales Steuerrecht 1996, s. 494-498, Reiche, Klaus: Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 671-672.

(¹⁰) Denne afgørelse var i modstrid med Domstolens retspraksis i sagerne Rheinmühlen, Domstolens dom af 16. januar 1974, C-166/73, Sml. s. 33; og af 12. februar 1974, C-146/73, Sml. s. 139.

(¹¹) Domstolens dom af 14. december 1995, C-312/93, Sml. s. I-4599.

hvorvidt denne dom ændrer Domstolens holdning, så denne ændrer sin stillingtagen i de nævnte Rheinmühlen-sager.

Endvidere skal omtales en afgørelse af 15. december 1995⁽¹⁾, hvor den italienske forfatningsdomstol dels har erklæret sig inkompetent til at fortolke en uklar bestemmelse i fællesskabslovgivningen, dels afvist at være national domstol i den i traktatens artikel 177 omhandlede forstand og således udelukke, at den kan stille et præjudicielt spørgsmål til Domstolen i forbindelse med prøvningen af et forfatningsspørgsmål. Domstolen sendte derfor sagen tilbage til den første domstol, for at denne selv kunne forelægge Domstolen sagen. Denne holdning synes at være i modstrid mod det obiter dictum, der var indeholdt i en tidligere dom⁽²⁾, hvor Forfatningsdomstolen syntes tilbøjelig til at overveje selv at stille et præjudicielt spørgsmål til Domstolen som led i en præjudiciel forfatningsprocedure.

En anden interessant afgørelse, der kan nævnes i denne forbindelse, er en dom fra den svenske højesteret (Högsta Domstolen), som havde stillet et præjudicielt spørgsmål, der gik ud på at få at vide, om Rom-traktaten, navnlig dennes artikel 6, stk. 1, var til hinder for, at sagsøger blev afkrævet kaution for retsomkostningerne (cautio judicatum solvi). Der var konkret tale om en sag om betaling af varer, der var anlagt af et britisk selskab, hvor den svenske sagsøgte havde krævet, at sagsøger skulle stille kaution for retsomkostningerne i henhold til lov 1980:307. De domstole, der havde realitetsbehandlet sagen, havde afslået at godkende anmodningen med den begrundelse, at denne lov på dette punkt var i modstrid med Lugano-konventionen, som er gældende i de to lande. Da Domstolen tog stilling til det præjudicielle spørgsmål, fandt den, at en sådan civilretlig retsplejeregulering var diskriminerende på grundlag af nationalitet⁽³⁾.

Efter Domstolens dom pålagde den svenske højesteret i sin dom af 13. november 1996⁽⁴⁾ den britiske sagsøger at stille kaution for sagsomkostningerne med den begrundelse, at selv om en præjudiciel afgørelse binder den nationale domstol, der anmoder om den, er det denne, der skal afgøre, om det pågældende forhold er omfattet af en bestemt fællesskabsbestemmelses anvendelsesområde, og at der i det foreliggende tilfælde var tale om betaling af varer, der var blevet leveret før Sveriges tiltræden til EU, og at Domstolens dom derfor ikke fandt anvendelse herpå.

Andet spørgsmål

I forbindelse med de sager vedrørende den fælles markedsordning for bananer, som allerede er omhandlet i den foregående beretning, kan det nævnes, at den tyske Bundes-

finanzhof den 9. januar 1996⁽⁵⁾ bekræftede den udsættelse af betalingen af importafgifter, som Finanzgericht Hamburg⁽⁶⁾ havde indrømmet en importør i forbindelse med en vis mængde bananer, der var importeret uden licens. Bundesfinanzhof fandt, at udsættelsen var berettiget, da der stadig var tvivl om gyldigheden af Rådets forordning (EØF) nr. 404/93 på grund af eventuel manglende overensstemmelse med GATT og den tyske forfatning.

Tredje spørgsmål

Den østrigske Verfassungsgerichtshof fik en appelsag forelagt, der gik ud på at få konstateret, at den regel, i henhold til hvilken ingen kan forhindres i at få sin sag behandlet af sin retsmæssige dommer, der er hjemlet i forbundsforfatningens artikel 83, stk. 2, var blevet overtrådt af Landesvergabeamt i Tirol (den kompetente myndighed i retssager i forbindelse med offentlige udbud). I denne sag havde Landesvergabeamt Tirol afvist en klage fra to tilbudsgivere, som ikke havde fået kontrakten, med den begrundelse, at selv om Vergabeamt (som traf beslutning om tildelingen af kontrakten) havde overholdt bestemmelserne i den tyrolske lov om offentlige udbud, så havde sagsøgerne alligevel ikke fået de omstridte kontrakter tildelt.

Verfassungsgerichtshof fandt i sin dom af 12. juni 1996⁽⁷⁾, at det forhold, at Landesvergabeamts sammensætning ikke var i overensstemmelse med loven, måtte betragtes som manglende overholdelse af princippet om, at ingen kan forhindres i at få sin sag behandlet af sin retsmæssige dommer. I dette tilfælde havde formanden for Landesvergabeamt, som ikke er en domstol, ikke de »samme juridiske og faglige kvalifikationer som en dommer«, således som krævet i artikel 2, stk. 8, i direktiv 89/665/EØF⁽⁸⁾. Verfassungsgerichtshof fandt, at denne bestemmelse var uomgængelig og præcis, og at den gav privatpersoner bemyndigelse til at kontrollere procedurerne for tildeling af offentlige kontrakter ved hjælp af et organ, der var sammensat på en bestemt måde. Den konkluderede, at denne bestemmelse, som allerede burde have været gennemført i tyrolsk ret, på grund af sin art og sit indhold havde direkte virkning.

⁽¹⁾ VII B 225/95, Sammlung der Entscheidungen des Bundesfinanzhofs Bd. 179, s. 502-508; Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 126-128; Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht — EWS 1996, s. 49-51; Internationales Steuerrecht 1996, s. 78-79; Juristenzeitung 1996, s. 37; Neue juristische Wochenschrift 1996, s. 1367-1368; Recht der internationalen Wirtschaft 1996, s. 169-170; Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 343-346; Zeitschrift für Zölle und Verbrauchsteuern 1996, s. 88-90; engelsk tekst: International Trade Law Regulation 1996, s. S15.

Noter Voss, Reimer: Recht der internationalen Wirtschaft 1996, s. 324-326; Priess, Hans-Joachim: International Trade Law & Regulation 1996, s. S16; Reich, Norbert: European Journal of International Law 1996, s. 103-111.

⁽²⁾ Finanzgericht Hamburg, Vorlagebeschluss vom 22. September 1995, IV 223/95; Entscheidungen der Finanzgerichte 1996, s. 104-106; noter Rabe, Hans-Jürgen: Neue juristische Wochenschrift 1996, s. 1320-1324; Reich, Norbert: European Journal of International Law 1996, s. 103-111.

⁽³⁾ Sag B 2477/95-14.

⁽⁴⁾ Rådets direktiv 89/665/EØF af 21. december 1989 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende anvendelsen af klageprocedurerne i forbindelse med indgåelse af offentlige indkøbs- samt bygge- og anlægskontrakter, EFT L 395, s. 33.

⁽¹⁾ Corte Costituzionale, afgørelse nr. 536.

⁽²⁾ Corte Costituzionale, 18. april 1991, dom nr. 168.

⁽³⁾ Domstolens dom af 26. september 1996, C-43/95.

⁽⁴⁾ Sag Ö 1195/94.

Den østrigske Verwaltungsgerichtshof fik forelagt to sager om tyrkiske statsborgeres opholdsret.

I en dom af 22. februar 1996⁽¹⁾ fandt den, at de tyrkiske arbejdstagere, på betingelse af, at de opfylder betingelserne i artikel 6 og 7 i afgørelse nr. 1/80 truffet af Associeringsrådet EØF-Tyrkiet, ikke er omfattet af bestemmelserne i loven om opholdsret for udlændinge (Aufenthaltsgesetz).

I en dom af 25. juni 1996⁽²⁾ konstaterede den, at Østrig i henhold til artikel 2 og artikel 5, stk. 2, i tiltrædelsestraktaten og artikel 77 i tiltrædelsesakten havde forpligtet sig til at anvende bestemmelserne i associeringsaftalen EØF-Tyrkiet og således ligeledes Associeringsrådets beslutninger, som Domstolen havde konstateret, havde direkte virkning. Retten i sidste instans fandt i modsætning til de domstole, der havde realitetsbehandlet sagen, at disse bestemmelser på visse betingelser gav de tyrkiske arbejdstagere og deres familiemedlemmer opholdsret, men ligeledes mulighed for frit at få adgang til lønarbejde efter eget valg. Derfor blev det såkaldte »Befreiungsschein«, som er omhandlet i loven om beskæftigelse af udlændinge, fundet at være i modstrid med bestemmelserne i associeringsaftalen. Dommerne præciserede desuden, at de tyrkiske statsborgere havde krav på at få denne ret konstateret officielt via en beslutning fra den kompetente administrative myndighed. Verwaltungsgerichtshof fandt i det konkrete tilfælde, at der ikke kunne være den mindste tvivl om, at fællesskabsretten skulle anvendes korrekt, og at det derfor ikke var nødvendigt at forelægge sagen for Domstolen.

I to domme af 5. november 1996⁽³⁾ erklærede det belgiske Conseil d'État, som havde fået en sag forelagt om annullering af en kongelig anordning om de ansatte i central- og regionaladministrationen⁽⁴⁾, at Rom-traktatens artikel 48 havde forrang for den belgiske forfatning. Til støtte for deres klage fremførte sagsøgerne, at den bestemmelse, som sagde, at visse offentlige stillinger kunne beklædes af borgere fra EU⁽⁵⁾, var i modstrid med artikel 10 i forfatningen, som forbeholder stillinger ved det offentlige for belgiere, med mindre loven bestemmer noget andet i ganske særlige tilfælde.

Med en henvisning til national retspraksis og til Domstolens retspraksis begyndte Conseil d'État med at minde om princippet om, at den internationale ret og specielt fællesskabsretten har forrang for den nationale ret, også for forfatningen.

For Conseil d'État »er Rom-traktatens anvendelse, for så vidt angår alle dens bestemmelser og Domstolens fortolkning heraf, en følge af Belgiens tiltrædelse til EU, og (...) den kan altid sættes ud af kraft på initiativ af de belgiske myndigheder, ved at disse opgiver medlemskabet af EU eller genforhandler betingelserne«, men så længe der ikke foreligger et sådant initiativ, »kræver retsstatsprincippet, at fællesskabsreglerne anvendes fuldt ud« og »selv om man kunne ønske, at forfatningens tekst blev tilpasset EU-retten, ville en sådan tilpasning ikke kunne påvirke anvendelsen af denne ret«.

Conseil d'État konkluderede, at man i henhold til Rom-traktaten og Domstolens retspraksis havde pligt til at give statsborgere fra EU adgang til andre offentlige stillinger end dem, der indebærer deltagelse i udøvelsen af regeringsmagten eller funktioner, som har til formål at varetage statens generelle interesser.

I Finland har den administrative højesteret (korkein hallinto-oikeus) udtalt sig uden at stille et præjudicielt spørgsmål til Domstolen i en dom af 31. december 1996 (2617/6/96) i en sag, der drejede sig om, hvorvidt den finske lov (arvonlisäverolaki) var i overensstemmelse med artikel 4, stk. 1, i direktiv 77/388/EØF (Rådets sjette direktiv af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om beskatning af omsætning, EFT L 145). Spørgsmålet vedrørte erhvervelsen af en ejendom, eller nærmere betegnet, hvornår den skattepligtige havde ret til at trække tidligere betalt moms fra den skyldige skat. Der skulle tages stilling til, om fradraget kunne ske den måned, hvor varerne og tjenesteydelserne var modtaget, eller hvor disse var betalt, som den erhvervsdrivende gjorde gældende, eller, som den finske lov bestemmer, tidligst fra det øjeblik, hvor lokalerne var til rådighed for lejerne.

Den administrative højesteret henviste navnlig til sag 268/83, Rompelman (Sml. 1985, s. 655), i henhold til hvilken de økonomiske aktiviteter, der er omfattet af artikel 4, stk. 1, i sjette direktiv, kan bestå af flere på hinanden følgende handlinger, inklusive de forberedende handlinger, som køb af driftsmidler og som følge heraf erhvervelsen af en ejendom, og konkluderede, at direktivet og Domstolens retspraksis kræver, at skattepligten for en ejer af en ejendom og de hermed forbundne fradrag opstår allerede, når denne træffer de forberedende dispositioner med sigte på at få rådighed over ejendommen, og at de finske myndigheder skal anvende denne fortolkning uanset bestemmelserne i den finske lov.

Det skal bemærkes, at selv om dommen taler om fortolkning, tillagde den administrative højesteret direktivets bestemmelser direkte virkning.

Domstolen har vedrørende et præjudicielt spørgsmål, der var indgivet af det luxembourgiske Conseil d'État, fundet, at artikel 59 og 67 i EF-traktaten var til hinder for, at en medlemsstat gør tildelingen af en rentegodtgørelse betinget af, at lånet til finansiering af en bolig var optaget hos et låneinstitut i denne

⁽¹⁾ Sag 95/19/0424 af 22. februar 1996.

⁽²⁾ Sag 96/09/0088 af 25. juni 1996.

⁽³⁾ Conseil d'État dom 62.921, Goosse/État belge, og 62.922, Orfinger/État belge, af 5. november 1996.

⁽⁴⁾ Kongelig anordning af 26. september 1994 om de generelle principper for den administrative og finansielle stilling for personalet ved sprog-samfundenes og regionernes regeringer.

⁽⁵⁾ Artikel 1, § 3, stk. 1, nr. 1, i den kongelige anordning lyder: »ingen kan blive udnævnt, hvis han ikke opfylder følgende almindelige adgangskriterier: den pågældende skal være belgier, når det hverv, der skal udøves, indebærer direkte eller indirekte deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed og funktioner, som har til formål at varetage statens, sprogsamfundets eller regionens generelle interesser, eller i de øvrige tilfælde være belgier eller EU-borger.«

medlemsstat (¹). Conseil d'Etat afviste regeringsrepræsentantens argument om, at de svenske sagsøgere på det tidspunkt, hvor beslutningen var taget, endnu ikke var statsborgere i EU, og erklærede i en dom af 29. marts 1996 (²), at direktiv 88/361/EØF (³) kun indeholdt et bopælskriterium, således at personernes nationalitet var uden betydning.

Det franske Conseil d'Etat har desuden afsagt en dom om en række fællesskabsdirektivs indflydelse på vedtagelsen af en national foranstaltning (⁴). Conseil d'Etats sociale afdeling har gennemgået dekret nr. 89-496 af 12. juli 1989 om vilkårene for refusion af lægemidler. Før dette dekret var blevet underskrevet og offentliggjort, var direktiv 89/105/EØF (⁵) om fastsættelse af prisen for lægemidler blevet vedtaget, og det modsagde dekretet på visse punkter. Den administrative dommer fandt, at fællesskabsteksten nødvendiggjorde en fornyet gennemgang af forslaget til dekret fra Conseil d'Etats side. Så ville det nemlig blive muligt at kontrollere, om dekretforslaget var i overensstemmelse med bestemmelserne i fællesskabsdirektivet, før fristen for direktivets gennemførelse var udløbet.

Den franske højesteret (Cour de cassation) har erklæret en kendelse om foreløbige forholdsregler afsagt af første formand for appelretten i Poitiers for ugyldig med den begrundelse, at motiveringen af dommen var uforenelig med artikel 177 i EF-traktaten og med bestemmelserne i artikel 38 i den nye retsplejelov (⁶). I dette tilfælde havde den første formand givet tilladelse til at appellere en dom om udsættelse og forelæggelse for Domstolen med den begrundelse, at et præjudicielt spørgsmål normalt ville forsinke sagen yderligere.

Endvidere kan nævnes en dom af 20. marts 1996 (⁷), hvor den italienske højesteret afviste en appel af en afgørelse, der var truffet af giudice conciliatore i Rom, som i en sag vedrørende gyldigheden af en kontrakt om dørsalg havde lagt direktiv 85/577/EØF til grund, som på det tidspunkt, hvor

forholdet havde gjort sig gældende, endnu ikke var gennemført i italiensk lovgivning. Retten fandt, at et fællesskabsdirektiv, der ikke var gennemført i national ret, under alle omstændigheder var en integrerende del af »det nationale juridiske system« fra det tidspunkt, hvor den burde have været gennemført. Derfor bekræftede retten, at selv om bestemmelserne i et sådant direktiv ikke kunne anvendes som rettesnor for en tvist mellem privatpersoner, så kunne de dog udgøre den juridiske ramme for en dom, der var baseret på billighedsprincipper.

I Danmark udtalte Højesteret sig i en dom af 12. august 1996 (⁸) om, hvorvidt en række individuelle sager om annullering af en række folketingsbeslutninger skulle antages til realitetsbehandling. Elleve danske borgere havde med støtte fra 777 intervenienter anlagt sag mod den danske statsminister vedrørende den lov, der godkendte Maastricht-traktaten. Sagsøgerne betvivlede, at Danmarks tiltrædelse til Maastricht-traktaten var i overensstemmelse med artikel 20, stk. 1, i grundloven, hvor det hedder: »Beføjelser, som efter denne grundlov tilkommer rigets myndigheder, kan ved lov i nærmere bestemt omfang overlades til mellemfolkelige myndigheder, der er oprettet ved gensidig overenskomst med andre stater til fremme af mellemfolkelige retsorden og samarbejde«.

Spørgsmålet drejede sig om, hvorvidt udtrykket »i nærmere bestemt omfang« var til hinder for, at der fandt overdragelse af beføjelser sted, således som dette sker ved Maastricht-traktaten.

Østre Landsret, som skulle prøve sagen i første instans, havde i en dom af 30. juni 1994 afvist at antage sagen til realitetsbehandling i overensstemmelse med Højesterets retspraksis (⁹).

Da Højesteret skulle tage stilling til appellen, lagde den vægt på, at tiltrædelsen til traktaten om Den Europæiske Union på visse vigtige områder indebar overdragelse af bemyndigelser til denne. Derfor vurderede den, at alle borgere var berørt af det stillede spørgsmål, og fandt, at sagsøgerne ikke behøvede at bevise, at de konkret og aktuelt var berørt af loven. Sagen blev hjemvist til realitetsbehandling ved landsretten (¹⁰).

I Tyskland har Bundesverwaltungsgericht i en dom af 25. januar 1996 (¹¹) tillagt direktiv 85/337/EØF om evalueringen af visse offentlige og private projekters indflydelse på miljøet direkte virkning i et tilfælde, hvor den nationale lovgivningsmagt havde

(¹) Domstolens dom af 14. november 1995, C-484/93, Sml. s. I-3955.

(²) Svensson og Gustafsson mod Ministère du logement et de l'urbanisme, nr. 8853 på retslisten.

(³) Rådets direktiv 88/361/EØF af 24. juni 1988 om iværksættelse af traktatens artikel 67, EFT L 178, s. 5.

(⁴) Conseil d'État, Ass., dom af 15. april 1996, Union nationale des pharmaciens et autres, RFDA 1996, 610, Europe 1996, Act. n° 346, s. 11.

(⁵) Rådets direktiv 89/105/EØF af 21. december 1988 om gennemsigtighed i prisbestemmelserne for lægemidler til mennesker og disse lægemidlers inddragelse under de nationale sygesikringsordninger, EFT L 1, s. 263.

(⁶) Cour de cassation, chambre commerciale, dom af 21. maj 1996, Garage Trafics e.a., Bulletin des arrêts de la Cour de cassation — Chambres civiles 1996 IV nr. 141, Europe 1996 Act. n° 287, s. 7.

(⁷) Corte di Cassazione, Sezione I civile, dom nr. 2369.

(⁸) Ugeskrift for Retsvæsen, 1996, s. 1302.

(⁹) Se dom af 28. juni 1973, Ugeskrift for Retsvæsen, 1973, s. 694, hvor Højesteret fandt, at en sag vedrørende Danmarks tiltrædelse til De Europæiske Fællesskaber bør afvises.

(¹⁰) Det skal præciseres, at Højesterets afgørelse kun vedrører spørgsmålet om, hvorvidt sagen skal optages til realitetsbehandling, og at retten ikke udtaler sig om spørgsmålet om grundlovsmedholdeligheden af loven om godkendelse af Maastricht-traktaten. Dette spørgsmål er hjemvist til Østre Landsret, som endnu ikke har afsagt dom.

(¹¹) Bundesverwaltungsgericht, Urteil vom 25. Januar 1996, 4 C 5.95, Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts Bd. 100, s. 238-256, Agrarrecht 1996 s. 270-271, Deutsches Verwaltungsblatt 1996, s. 677-682, Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht 1996, s. 788-793.

udelukket de nationale gennemførelsesbestemmelers virkning. I modsætning til retten i lavere instans fandt Bundesverwaltungsgericht, at den manglende formelle vurdering af et motorvejsprojekts indvirkning på miljøet var et brud på procedurereglerne, som dog ikke i sig selv gjorde det berettiget af annullere beslutningerne om at standse projektet, da projektets følger for miljøet i substansen var korrekt evalueret.

Hoge Raad i Nederlandene har i en dom af 25. oktober 1996 ⁽¹⁾ om distribution af fonogrammer, erklæret, at producentens rettigheder i henhold til den nederlandske ret var udløbet fra det øjeblik, hvor fonogrammet blev bragt i omsætning af indehaveren, eller dette skete med hans tilladelse (i det konkrete tilfælde i USA), selv om rettighederne i henhold til direktiv 92/100/EØF ⁽²⁾ kun udløber, når artiklen bringes i omsætning på markedet i EU. På tidspunktet for begivenhederne var direktivet endnu ikke blevet gennemført i nederlandsk ret, og fristen for dets gennemførelse var udløbet. Hoge Raad anførte, at selv om de nationale domstole under disse omstændigheder var forpligtet til at fortolke deres nationale ret i overensstemmelse med direktivet, gjaldt denne forpligtelse ikke, hvis det var åbentbart, at den nationale bestemmelses ordlyd samt ånden heri var i modstrid hermed. Det fandt oven i købet, at, det ville være et brud på retssikkerhedsprincippet, hvis man gav en fortolkning af den nationale ret, som privatpersoner ikke kunne regne med. Hoge Raad fandt endelig, at hvis man fortolkede den nationale ret i lyset af direktivet, ville det være det samme som indirekte at pålægge privatpersoner forpligtelserne i direktivet, hvilket ville være i modstrid med princippet, om at direktiver ikke har direkte virkning.

I Frankrig har Conseil d'Etat afvist at betragte argumenter baseret på fællesskabsretten som hørende ind under den offentlige orden ⁽³⁾. Denne retspraksis skal ses i lyset af Domstolens nylige domme på dette område ⁽⁴⁾.

Den italienske lovgivningsmagts afskaffelse af en registreringsafgift for aktieselskaber, som Domstolen ved en dom i sagen Ponente Carni ⁽⁵⁾ havde erklæret uforenelig med direktiv 335/69/EØF, har givet anledning til en større retssag vedrørende refusion af de beløb, som de pågældende selskaber uberettiget har betalt. I den forbindelse har skattemyndighederne appelleret en dom, der var afsagt i første instans af domstolen i Genova, og som var blevet bekræftet ved en appel, som havde dømt skattemyndighederne til at tilbagebetale de beløb, der var betalt af sagsøger.

Højesteret havde i en dom af 12. april 1996 ⁽⁶⁾ bekræftet, at den omstridte afgift var i modstrid med direktiv 335/69, og havde fundet, at den frist på tre år, der var omhandlet i en lov fra

⁽¹⁾ Pink Floyd Music Limited e.a. mod Rigu Sound BV e.a., RvdW 1996, 206.

⁽²⁾ Rådets direktiv 92/100/EØF af 19. november 1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret, EFT L 946, s.61.

⁽³⁾ Conseil d'État, dom af 28. februar 1996, Mégel et Petit, Droit fiscal 1996, n° 24, comm. 752, Europe 1996 Act. n° 158, s. 19; se ligeledes Conseil d'État, dom af 11. januar 1991, SA Morgane, Actualité Juridique Droit Administratif 1991, 149.

⁽⁴⁾ Domstolens domme af 14. december 1995, Peterbroeck, C-312/93, Sml. s. I-4599, og Van Schijndel, C-430/93 og C-431/93, Sml. s. I-4705.

⁽⁵⁾ Domstolens dom af 20. april 1993, C-71/91, Sml. s. I-1915.

⁽⁶⁾ Corte di Cassazione, sezioni unite civili, dom nr. 3458.

1972, gjaldt for enhver anmodning om refusion af afgifter, som skattemyndighederne uberettiget havde opkrævet. Højesteret bemærkede, »at det, at den italienske lov ikke blev anvendt, fordi den ikke var i overensstemmelse med fællesskabsretten, ikke medførte dens ophævelse.«

Det skal bemærkes, at Domstolen som følge af denne dom har fået forelagt et betydeligt antal præjudicielle spørgsmål om gyldigheden af treårsfristen og om Ponente Carni-dommens tidsmæssige virkninger.

Den italienske forfatningsdomstol erklærede sig i en dom af 18. december 1995 ⁽⁷⁾ inkompetent til at prøve et spørgsmål om forfatningsmedholdelighed, som højesteret havde rejst i forbindelse med en bestemmelse i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71. I præmisserne havde forfatningsdomstolen understreget, at den i henhold til forfatningens artikel 134 kun prøvede forfatningsmedholdeligheden af love og bestemmelser, der var i kraft i staten eller i regionerne. Derfor var den ikke kompetent til at prøve en fællesskabsforordnings forfatningsmedholdelighed, da denne ikke faldt ind under den nationale retsorden. Forfatningsdomstolen bekræftede endelig sin retspraksis, hvorefter den kun er kompetent til at prøve forfatningsmedholdeligheden af love og traktatens gennemførelse, hvis disse krænkede grundlæggende nationale forfatningsmæssige principper eller umistelige menneskerettigheder. Den var altså ikke kompetent til at undersøge, om en specifik fællesskabsbestemmelse var forfatningsmedholdelig.

I Spanien kan nævnes en dom fra forfatningsdomstolen (Tribunal Constitucional) af 25. marts 1996 ⁽⁸⁾. Domstolen skulle udtale sig om en appel af en dom, der var afsagt af Tribunal Superior de Justicia de Galicia i et spørgsmål om beskyttelse af de grundlæggende frihedsrettigheder (recurso de amparo) i en invalidepensionssag. Sagsøger hævdede, at Tribunal Superior ved ikke at tage hensyn til en række dokumenter på tysk, som han havde fremlagt som bevis, og ikke bilægte dem den i den nationale retsplejelov omhandlede oversættelse, eller anmode domstolen om at sørge for en oversættelse, havde ladet hånt om hans ret til en effektiv juridisk beskyttelse, da domstolene i en medlemsstat i henhold til artikel 81 og 84 i forordning (EØF) nr. 1408/71 ikke kan afvise dokumenter, som de får forelagt, med den begrundelse, at de er affattet på en anden medlemsstats sprog.

Tribunal Constitucional fandt, at Tribunal Superiors vurdering, som gik ud på, at den ikke skulle sørge for oversættelse af de omstridte dokumenter, men at det var op til parterne selv at anmode herom, var en korrekt fortolkning af fællesskabsforordningen, som den fandt i overensstemmelse med retsplejeloven. Den tilføjede, at såfremt denne fortolkning skulle føre til en konflikt mellem retsplejeloven og fællesskabsbestemmelsen, ville en sådan tvist være »infraconstitucional« og falde ind under de almindelige domstoles kompetence og ikke ind under Tribunal Constitucional.

En af dommerne fra Tribunal Constitucional afgav dissens med begrundelse i fællesskabsrettens forrang. Efter hans mening

⁽⁷⁾ Corte costituzionale, dom nr. 509.

⁽⁸⁾ Dom nr. 45/1996.

var dette princip i modstrid med Tribunal Superiors fortolkning og var til hinder for, at man anvendte begrebet »infraconstitutionel« for at beskrive tvister om den nationale rets overensstemmelse med fællesskabsretten.

Fjerde spørgsmål

I Det Forenede Kongerige var sagsøgeren, en irsk statsborger, i sagen Regina mod Secretary of State for the Home Department, ex parte John Gallagher (*) blevet udvist af kongeriget i henhold til artikel 7 i Prevention of Terrorism (Temporary Provisions) Act 1989, idet ministeren var overbevist om, at han var impliceret i forberedelse af og opmuntring til terroristhandling. Efter udvisningen havde sagsøger sendt en skriftlig protest til ministeren og haft et personligt møde med en person, der var udpeget af ministeren. Ministeren havde derefter taget sagen op til fornyet undersøgelse, men havde fastholdt sin beslutning. I det præjudicielle spørgsmål, Domstolen (2) fik forelagt i denne sag, fandt den, at artikel 9, stk. 1, i Rådets (EØF) direktiv 64/221/EØF af 25. februar 1994 om samordning af de særlige foranstaltninger, som gælder for udlændinge med hensyn til rejse og ophold, og som er begrundet i hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed, skal fortolkes således, at en administrativ myndighed undtagen i særlige hastende sager ikke kan træffe beslutning om udvisning, før en kompetent myndighed har udtalt sig. Efter denne dom bad sagsøgeren appelretten om tilladelse til at vedlægge sin anmodning om juridisk prøvelse af ministerens afgørelse et krav om skadeserstatning. Court of Appeal erklærede, at direktiv 64/221/EØF ikke var fuldt ud gennemført ved loven af 1989, og at det fremgik af dommen i sagen om British Telecommunications (3), at de betingelser for ansvar, der var omhandlet i dommen i sagen om Brasserie du Pêcheur og Factortame (4), fandt anvendelse. Vedrørende spørgsmålet om årsagssammenhæng fandt Court of Appeal, at ministeren havde genundersøgt sagen, og at intet gav anledning til at antage, at hans beslutning ville have været anderledes, selv om den korrekte procedure havde været fulgt. Selv om fællesskabsretten var blevet overtrådt, kunne sagsøger ikke forvente at få skadeserstatning for tabet af en chance til at opnå et favorabelt resultat, da han ikke havde godtgjort, at denne overtrædelse var den sandsynlige grund til beslutningen om udvisning, og at han ikke også ellers ville være blevet udvist. Appelretten præciserede endvidere, at overtrædelsen ikke var tilstrækkelig alvorlig. For selv om overtrædelsen af proceduren i direktivet måske nok var »tydelig«, kunne den ikke betragtes som »alvorlig«, da den i den nationale procedure indeholdte beskyttelse kunne betragtes som effektiv. Appelretten tilføjede, at der burde skelnes mellem dommen i Hedley Lomas-sagen (5), hvor overtrædelsen af traktaten var flagrant, og denne sag, hvor Det Forenede Kongerige rådede

over en vis skønsmargen, og hvor dets valg, skønt ikke korrekt, ikke var tydeligt forkert i substansen.

Der skal endvidere nævnes en dom af 19. januar 1996 (*), i hvilken den italienske højesteret havde taget stilling til spørgsmålet om statens ansvar for skader, der var forvoldt af manglende eller for sen gennemførelse af fællesskabsdirektiver. I det pågældende tilfælde havde den italienske regering gennemført direktiv 80/87/EØF om beskyttelse af arbejdstagere i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens ukorrekt ved dekret nr. 80/1992. I henhold til artikel 2 i dette dekret kan der kræves erstatning for skade forvoldt af manglende gennemførelse af direktivet. Derfor har et vist antal arbejdsgivere anlagt sag mod den italienske regering for at opnå skadeserstatning.

Dommerne i første instans og i appelledet havde givet sagsøgerne ret med den begrundelse, at statens forpligtelse til at yde skadeserstatning var hjemlet i de generelle principper, der gjaldt for ansvar uden for kontraktsforhold.

For højesteret gjorde forsvareren for den italienske regering gældende, at da der i det pågældende dekret var udpeget et offentligt organ, nemlig Istituto Nazionale di Previdenza Sociale, der skulle være ansvarligt for iværksættelsen af det beskyttelsessystem, der var omhandlet i direktivet, skulle alle klager, inklusive klager over for sen gennemførelse af direktivet, stiles til dette organ.

Højesteret gav ham medhold heri og udelukkede, at ansvaret for den ukorrekte gennemførelse af direktiver kunne sammenlignes med den generelle bestemmelse for ansvaret uden for kontraktsforhold. Derefter understregede den, at det fremgik af Domstolens dom i Francovich-sagen, at spørgsmålet om medlemsstaternes ansvar over for privatpersoner for mangler ved gennemførelsen af direktiver skulle prøves af den nationale dommer på grundlag af de interne regler for statens ansvar. Med den begrundelse, at der i italiensk ret ingen bestemmelser var, der gjorde det muligt at placere statens ansvar for love, der henhørte under lovgivningsmyndighedens ansvar, annullerede højesteret den dom, der var afsagt af domstolen i Firenze, og sendte sagen tilbage til dommeren i første instans.

Som følge af Domstolens dom i sag nr. C-178/84 (7) om loven om renhed for øl havde den franske virksomhed Brasserie du Pêcheur anmodet om erstatning for den skade, som denne lov havde påført den mellem 1981 og 1987 på grund af de importrestriktioner for øl, som denne lov havde medført. Efter at have opnået en præjudiciel afgørelse fra Domstolen, der bla.

(*) Court of Appeal, Civil Division, dom af 13. juni 1996, Regina mod Secretary of State for the Home Department, ex parte John Gallagher.

(2) Domstolens dom af 30. november 1995, C-175/94, Sml. s. I-4253.

(3) Domstolens dom af 3. marts 1996, C-392/93, Sml. s. I-1631.

(4) Domstolens dom af 5. marts 1996, C-46/93 og C-48/93, Sml. s. I-1029.

(5) Domstolens dom af 23. maj 1996, C-5/94, Sml. s. I-2533.

(*) Corte di Cassazione, Sezione lavoro, Presidente del Consiglio dei Ministri mod INPS, Castellani e altri, dom nr. 401.

(7) Domstolens dom af 13. marts 1987, Kommissionen mod Tyskland, C-178/84, Sml. s. 1227.

præciserede betingelserne for statens ansvar og rækkevidden af begrebet erstatningsansvar⁽¹⁾, afviste den tyske Bundesgerichtshof kravet om skadeserstatning ved en dom af 24. oktober 1996⁽²⁾.

(¹) Domstolens dom af 5. marts 1996, Brasserie du Pêcheur SA mod Bundesrepublik Deutschland og The Queen mod Secretary of State for Transport, ex parte: Factortame Ltd et autres, forbundne sager C-46/93 og C-48/93, Sml. s. I-1029.

(²) Bundesgerichtshof, Urteil vom 24. Oktober 1996, III ZR 127/91, Brasserie du Pêcheur SA gegen Bundesrepublik Deutschland, Neue juristische Wochenschrift 1997, s. 123-126, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 761-764, Wertpapier-Mitteilungen 1996, s. 2203-2207, Zeitschrift für Wirtschaftsrecht 1996, s. 2022-2026, Der Betrieb 1997, s. 396-400; Deutsches Verwaltungsblatt 1997, s. 124-127, Monatsschrift für deutsches Recht 1997, s. 45-46, Wettbewerb in Recht und Praxis 1997, s. 27-31, kommenteret ved Krohn, Günter: Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht 1996, s. 1123-1124.

Bundesgerichtshof henviser til den af Domstolen anførte skelnen mellem en overtrædelse af fællesskabsretten, der opstår ved, at der i den nationale ret opretholdes bestemmelser, der forbyder at markedsføre øl under betegnelsen »Bier«, der er fremstillet i andre medlemsstater efter andre regler end dem, der gælder i den tyske lovgivning, og en overtrædelse, der opstår ved, at man opretholder bestemmelser om forbud mod import af øl, der indeholder tilsætningsstoffer. Retten vurderer, at der i det foreliggende tilfælde kun findes en direkte årsagssammenhæng mellem den anden af disse overtrædelser og den skade, der er forvoldt sagsøger. Men før Domstolens dom i sag C-178/84 var denne overtrædelse ikke tilstrækkelig til at kunne give anledning til skadeserstatning. Med hensyn til den skade, der er forvoldt efter denne dom, finder Bundesgerichtshof, at den ligeledes skyldes overtrædelsen af fællesskabsretten før denne dom, og ikke de tyske myndigheders manglende efterkommelse heraf, således, at betingelserne for at opnå skadeserstatning heller ikke er opfyldt i denne henseende.